డాబాయిల్లు

"ఆయె బరసాత్ మే"

"ఓరి యదవా—తెలుగుపాట యెయ్యరా?"

"నువ్వారికోయే బాలమ్మా......"

"పూరుకుంటా! పైసలన్నీ వాడి ఎదాన పోస్తివి. ఏందిరా తెలుగు ఎయ్యరా?"

రాజయ్య రికార్డు మార్చి, "రాదే చెలీ నమ్మరాదే చెలీ" వేస్తాడు.

*　　　*　　　*　　　*

వారంరోజు లయింది నేనా వూరువచ్చి. సాయంత్రం ఆరు అయ్యే వేళకి ఈ రికార్డుల భాగోతం ప్రారంభం అవుతుంది. మా డాబాకి ఎదురుగుండా పూరిల్లు, ఇంటిముందు చిన్న మట్టిఅరుగులు, పేడతో నున్నగా గచ్చులా అలికిన ముందువాకిట్లో, చినిగిన గొంగళీ పరుచుకుకూచుని రాజయ్య గ్రామఫోను మోగిస్తూంటాడు. బాలమ్మ మట్టిఅరుగుమీదకూచుని బియ్యంలో రాళ్ళుఏరుతూ వుంటుంది. ప్రొద్దుటనుంచీ బందిఖానాలోవున్న కోడిపెట్టలు సాయంత్రంవేళ స్వేచ్ఛగా రాజయ్య బాలమ్మలచుట్టూ తిరుగుతూంటాయి.

వారంరోజులనుంచీ, ప్రతి సాయంత్రం ఈ కార్యక్రమాన్ని పరిశీలిస్తూనే వున్నాను. అక్కయ్య కింద వంటచేస్తూవుంటే, నేను చల్లగాలికి డాబామీద కూచుని, పుస్తకం చదువుకోవాలని ప్రయత్నించేదాన్ని. పుస్తకంలో ఒక పుట తిరిగేదో లేదో—రాజయ్య 'ఆయె బరసాత్ మే' అని అరిగిపోయిన ప్లేటుని పదేపదే వేస్తూండేవాడు. ఎంత మంచి పాటయినా అన్నిసార్లు ఎక్కడ వినగలం?

అలా రాజయ్య వేసే రికార్డూ, ఆ రికార్డుతోపాటు కోళ్ళు చేసే కొక్కిరిగింతలూ, ఈ రెంటినీమించిన స్థాయిలోవుండే బాలమ్మ తిట్లూ, వీటితో నా చదువు ఏమాత్రం సాగేదికాదు. కొంతసేపు రాజయ్యనీ, మరి కొంతసేపు ఇంకెవరో మనిషిని గుక్క తిప్పుకోకుండా తిట్టేది బాలమ్మ.

దూరాన బంజారాహిల్స్‌లోని పెద్దపెద్ద మేడల్లోంచి దీపాల తోరణాలు కనపడేవి డాబామీద నిల్చుంటే. మా డాబాను ఆనుకుని పెద్ద శిలలు ఒకదానిమీద మరొకటి కొంచెం అంటీఅంటనట్లుగా వుండేవి. ఆ రాళ్ళని చూసే నాకు భయంవేసేది. అందులో ఒకటి కాస్త వొరిగి మా ఇంటిమీద పడితే ఇంకేముంది? ఆ గండశిలలు అక్కడ చెక్కుచెదరకుండా ఏభైఏళ్ళ బట్టీ వున్నాయట. ఒకవంక దెయ్యాలంటి బండరాళ్ళు, మరొకవంక చెవులు గింగురుమనే 'ఆయె బరసాత్ మే' ఏంచదువుసాగుతుంది? ఆఖరికి దూరాన కొండలవెనక దాక్కునే సూర్యుణ్ణికూడా ప్రశాంతంగా చూడలేక పోయే దాన్ని—ఆతిట్లూ ఏడుపులమధ్య!

*   *   *   *

బావగారికి హైదరాబాద్ ట్రాన్స్‌ఫర్ ఆయాక నాకు ఆహ్వానం మీద ఆహ్వానం పంపారు ఆరునెలలపాటు పిలిపించుకుని పోయిన డిశంబరులో వెళ్ళాను. ఖైరతాబాద్‌లో ఒకచిన్నసందులోమావాళ్ళ ఇల్లు; డాబాయిల్లు మనం సందుఅంటాంగాని వాళ్ళు గల్లీఅంటారు. ఆగల్లీకూడా మా ఇంటితోటే అంతమవుతుంది. ఆ ఇరుకుసందులో మాదొక్కటే కాస్త పెద్దఇల్లు. చుట్టూ పూరికొంపలున్నా, మావాళ్ళఇల్లు లోపల చాలాసౌకర్యంగావుంది.

ఇంట్లోపాచిపని, గిన్నెలుతోమటం, ఇల్లూవూడవటం వగైరా-ఎదుటి పూరింట్లోవున్న రాజయ్యగాని, బాలమ్మగాని వచ్చిచేస్తూండేవారు. బాలమ్మ తెల్లారిగట్ల నాలుగింటికి లేచి వీధివాకిలంతా పేడతో నున్నగా, నల్లగచ్చులా అలికి చక్కని ముగ్గులు పెట్టేది. రాజయ్య ప్రతిపుదయం ఇళ్ళన్నీదులిపి, నెమ్మదిగా అతినెమ్మదిగా వూడిచేవాడు. అతనువూడుస్తుంటే నేలనిఎంతో ప్రేమతో తాకుతున్నట్లుండేదిగాని దుమ్మువూడుస్తున్నట్లు వుండేదికాదు. ఇంట్లోపాచి పని చేస్తున్నాసరే అక్కా-బావా, రాజయ్య బాలమ్మని గౌరవంగా చూసే వారు. అంతేకాదు, వాళ్లంటే భయపడేవారుకూడాను. మావాళ్ళు భయపడ

తారన్న సంగతి ఒకనాటి వుదయం జరిగిన సంఘటనవల్ల నాకు తెలియ వచ్చింది.

పొద్దుటే కాఫీసేవించాక మేకూ సుత్తీ పుచ్చుకుని, గడిచిన సాయంత్రం ఎగ్జిబిషన్‌లో కొన్న ఠాగూర్ బొమ్మని 'మీ ఇంటికి అలంకారం సుమండీ' అని బావగారితో అంటూ డ్రాయింగ్ రూమ్‌లో గోడకి కొడు తున్నాను. ఎక్కడినుంచో గాలివానలా వచ్చిపడ్డాడు రాజయ్య గుమ్మంలో.

"ఏందమ్మా—చప్పుడు చేస్తుందవు ?" అన్నాడు నావంక కోపంగా చూస్తూ.

"ఏమీలేదు" అన్నాను నిర్లక్ష్యంగా. వాడెవడు నన్ను ప్రశ్నించేం దుకు ?

"అదేందమ్మా—గోడని అట్టా కొడుతుందవు. లే-లేమ్మా" అన్నాడు అథార్టీగా.

"నీ కెందుకు ? పో" అనబోయాను వొళ్లుమండి.

ఇంతలోకే వంటింట్లోంచి అక్కయ్యా, బాత్‌రూమ్‌లోంచి బావ గారూ వచ్చారు, ఏదో గడబిడ జరుగుతోందని.

"ఏమిటే ?" అంది అక్క నన్ను వుద్దేశించి.

"ఏమీలేదు, మేకు కొడుతున్నాను. అతనెవరు కొట్టవద్దని చెప్పేం దుకు ?"

"చూడయ్యా—అమ్మాయిగారిని కొట్టొద్దంటే కొడతాంది. ఇల్లు పాడవుద్ది" అన్నాడు రాజయ్య బావగారితో.

"నే చెప్తాలే. నువ్వు వెళ్లు రాజయ్యా" అంటూ ఆ పూటకి నన్ను మేకుకొట్టకుండా చేశారు బావగారు.

నాకుమటుకు బుర్రబద్దలు కొట్టుకున్నా అక్కా బావా రాజయ్య మాటల్ని ఎందుకంత సీరియస్‌గా తీసుకున్నారో అర్థంకాలేదు. గోడకి మేకుకొడితే ఇంటివాళ్లు వచ్చి దెబ్బలాడటం, అద్దెకున్నవాళ్ళు భయపడటం సర్వసామాన్యమైన విషయం. అంతేగాని నౌకరీవాడికి భయపడటం నే నెక్కడా చూడలేదు.

* * * * *

ఆ నాలుగోనాడు సాయంత్రం డాబామీద నిల్చుని వున్నాను. అక్క వంటింట్లో పనిచేసుకుంటోంది. బావగారు ఆఫీసునుంచి ఇంకా రాలేదు. ఎదురుగ్గా ప్రతిరోజూ నేనుచూసే దృశ్యం కనపడుతోంది. కాని గ్రామఫోనుమటుకు మోగడంలేదు. రాజయ్య చుట్టముక్క వెలిగించి, అరుగు మీద కూచున్నాడు. బాలమ్మ గుమ్మంలో కూచుని ఎవరినో తిడుతూ, మధ్య మధ్య ఏడుస్తూ బియ్యంలో రాళ్ళు ఏరుతోంది.

దూరాన, అంటే సందుమొగిని, బావగారి హాటు నా కంటబడింది. బావగారికి 'వేవ్' చేస్తూ నిల్చున్నాను — పిట్టగోడమీదకి వరిగి. రాజయ్య చుట్టపారేసి చేతులుకట్టుకుని, సవినయంగా నిల్చున్నాడు. సన్నగా కడ్డీలా వుంటాడు రాజయ్య మనిషికి యాభై పైబడ్డాయని చెప్పవచ్చు. పంచె ఎప్పుడూ మోకాళ్ళమీదికి వుంటుంది. గళ్లతలపాగా చుట్టుకుని, నీలంరంగు చొక్కా వేసుకు నిన్చునివున్నాడు రాజయ్య.

కంఠంలాగానే బాలమ్మ ఆకారంకూడా కాస్త పెద్దదే. మనిషి నల్లగా, లావుగా, పొట్టిగా వుంటుంది. గళ్లచీర గోచిపోసి కట్టుకుంటుంది. చేతికి పట్టుగాజులు. ముఖాన్ని పావలాకాసంత కుంకుంబొట్టు. నలభైపయిన వుంటుంది వయస్సు. బుజంమీద పమిటని తలమీదకు లాక్కుంటూ, చేటని గుమ్మంలోకి తోసి గడపదగ్గిర నిల్చుంది బాలమ్మ.

బావగారు మా గుమ్మందగ్గరకు రాగానే "అయ్యా, పైసలు చెల్ల గడితివా ఆడికి?" అన్నాడు రాజయ్య.

"ఆ—యిచ్చానోయే," అన్నారు బావగారు చిరునవ్వుతో.

"ఎంతగడితివి?" అడిగాడు రాజయ్య.

"మామూలుగానే-75 రూపాయలూ యిచ్చాను," అంటూ మెట్లెక్కారు బావగారు.

రాజయ్య తన జేబులోంచి చుట్టతీసి అంటించి, మేడవంక పరకాయించి చూస్తున్నాడు. వెనకనించి బాలమ్మ అందుకుంది.

"పైసలన్నీ ఆడికే బోయెనే-ఇల్లుగూడా ఆడికేబోయెనే—నీతో వచ్చిందికాగా ఇట్ల చెడితిని—నా బంగారమంతా మన్నుపాలాయెనే" అని బాలమ్మ పెద్దగా ఏడుపు అందుకుంది. కొంతసేపు రాజయ్య ఏదో బతిమిలాడాడు; ఆపైన దబదబ మోదాడు. బాలమ్మ మరీ పెద్దగా ఏడ్చింది.

సన్నగా వెన్నెల మా డాబాపక్కన వున్న బండరాళ్ళమీద పడు తోంది. ఆ రాళ్ళమీద పరిచిన పిడకలు గమ్మత్తుగా అవుపిస్తున్నాయి ఆలేత వెన్నెల్లో. బావగారు ఏదో ఆలోచిస్తూ ఆకాశంలోకి చూస్తున్నారు. అక్కయ్య చిక్కుడుకాయల యీనెలు తీస్తోంది. తెల్లారి కూరకోసం. ఏడుపులూ పెడబొబ్బలూ ఆగిపోయి, మళ్ళీ 'ఆయె బరసాత్ మే' రికార్డు మోగుతోంది. నాకు పిచ్చులూ వెర్రులూ ఎత్తుతోంది ఆపాట వింటూంటే.

"పోనీ, మీ రాజయ్యకు ఇంకో రెండు రికార్డులన్నా కొనిద్దురూ-కాస్త వెరైటీ అయినా వుంటుంది."

బావగారు లోపల్లోపల నవ్వుకున్నారేగాని సమాధానం చెప్పలేదు.

"రాజయ్య పైసలు అంటుకున్నాడేమిటి?" అన్నాను బావగారిని ఎలాగైనా మాట్లాడించాలని.

"ఇవాళ రెండోతారీకు కాబోలు. మర్చిపోయాను. నాకంటే రాజయ్యకే యీ తేదీ బాగా జ్ఞాపకం వుంటుంది," అంది అక్కయ్య బావగారితో.

"ఏమిట్రా ఆ రహస్యం నాకు చెప్పకూడదా?" అన్నాను అక్కయ్యతో.

"రాజయ్యకిమల్లే చీమూ నెత్తురూ ధారపోసి కష్టపడేవాళ్ళకి రెండో తారీకు జ్ఞాపకం వుంటుంది. మనకిమల్లే హాయిగా తిని కూచునేవారికి రెండో తారీకైనా, ఇరవయ్యో తారీకైనా ఒకటే!" అన్నారు బావగరు అక్కయ్యతో.

"చీమూ నెత్తురూ ధారపోస్తే మటుకు అది అక్కరకు వచ్చిందా? అంతా గంగపాలే అయింది ఇంకా ఇంటినిపట్టుకు దేవులాడి ఏంలాభం?" అంది అక్కయ్య చిక్కుడుగింజలు గిన్నెలోకి ఎత్తుతూ.

"లాభంలేదు. ఆ మాట నిజమేకాని, పదేళ్ళు పెంచిన కొడుకు చని పోతే, ఇంక తిరిగిరాడని తెలిసికూడా తల్లిదండ్రులు ఏడవటంమానేస్తారా? తల్లి కడుపుకోత ఎలాపోతుంది! పాపం, రాజయ్యదికూడా అలాంటిశోకమే. కళ్ళల్లో ప్రాణాలు పెట్టుకొని ఇల్లు పరాయివాళ్ళకుపోతే; దుఃఖంరాక మరేమిటి? మమకారాలన్నీ ఇలాంటివే! నెలకి అయిదువందలు చేతుల్లో

పడుతుంటే, నీకేం తెలుస్తుంది వాళ్ళబాధ !" అన్నారు బావగారు అక్కని ,
వుద్దేశించి.

"అసలు సంగతేమిటి ?" అన్నాను అక్కతో.

"ఆ సంగతంతా ఆయన్నే అడుగు చెప్తారు."

*   *   *   *

బావగారు మొదలుపెట్టారు;

అరిగిపోయిన ఆ రికార్డు వెనకనున్న విరిగిపోయిన హృదయాలు మనకి కనబడవు. అసలు బయటమనుషుల్ని అర్థంచేసుకునే వోపిక మనలో లేనే లేదు. ఆ రాజయ్య పాచిపనివాడే. ఆ బాలమ్మ అలా తిడుతూనే వుంటుంది. కాని వారిద్దరిజీవితాలూ మనం వున్న ఈ డాబాపునాదుల్లో పడి నలిగి పోయాయి. వాళ్ళ చెమటబిందువులతో ఈ ఇంటిగోడలు లేచాయి" అన్నారు బావగారు వుద్రేక పూరితమైన మనసుతో.

"తాజ్ మహల్ నిర్మాణానికికూడా కూలీలే కావలసివచ్చారు. అది రాజులు చెయ్యలేనిపని. అట్లాగే, ఈ ఇల్లు మీరూ నేనూ కట్టలేము. అందు కని రాజయ్యలాంటివారు, కూలిడబ్బులకు చెమటోడ్చి, కట్టివుంటారు. ఏఇంటి పునాదుల్లో కాలివాళ్ళ స్వేదబిందువులు పడలేదు కనకనా !" అన్నాను నా 'లాజిక్' అంతా వుపయోగించి.

"రాజయ్య కూలిడబ్బులకి చేసివుంటే ఎవరూ అంత బాధపడరు. అసలు అతనుకూడా ఇలా ఏడవడనుకుంటా. ఈఇంటిమీద పంచప్రాణాలూ పెట్టుకుని, తన రెక్కలకష్టంతో ఈ ఇల్లు కట్టాడు. ప్రతి ఇటుకరాయీ తను మోశాడు. అందాకా ఎందుకు ? పదివేలు కిమ్మతుచేసే యీ డాబా ఏడాదిక్రిందదాకా ఆ రాజయ్యది అంటే నమ్మతావా మాలతీ ? యీనాడు రాజయ్యకి ఆ పూరిగుడిసె ఒక్కటే మిగిలింది," అన్నారు బావగారు నెమ్మదిగా.

నాకు ఆశ్చర్యంవేసింది. పాచిపని చేసుకునే రాజయ్య, ఇంత ఇల్లు ఎలా కట్టించగలిగాడు ? అంత కష్టపడి కట్టించినవాడూ ఎలా పోగొట్టు కున్నాడు ? 'రాదేచెలీ నమ్మరాదే చెలీ' అన్న రికార్డు రాజయ్య ఇంట్లోంచి వినబడుతోంది.

బావగారు చెప్పుకుపోతున్నారు :

"రాజయ్యకి పెళ్ళామూ బిడ్డలూ వున్నారు. మేస్త్రీపని చేస్తూవుండే వాడు, బాలమ్మకి భర్త వున్నాడు; బిడ్డలు లేరు. బాలమ్మ ఇంటిముందు వున్న రోడ్డు బాగుచేస్తున్న రోజుల్లో రాజయ్యకీ, బాలమ్మకీస్నేహం కుదిరింది. పాతికతులాల బంగారంతో బాలమ్మ రాజయ్యతో లేచి వచ్చింది. అలా ఇద్దరూ రెండేళ్ళు నెలకి మూడురూపాయలు అద్దెయిచ్చుకుని చిన్నపాకలో వుంటూవచ్చారు. బాలమ్మ కూలిపనిచేస్తూ, రాజయ్య మేస్త్రీపనిచేస్తూ ఒక ఎనిమిదివందలు కూడబెట్టారు. కూడబెట్టిన డబ్బులో అయిదువందలతో యీ డాబాస్థలం కొన్నారు. బాలమ్మ వంటిమీదవున్న బంగారం అమ్మగా సుమారు మూడువేల రూపాయలు వచ్చింది అదిపెట్టి తలుపులకీ దర్వాజాలకీ చెక్కలూ, డాబా కడ్డీలూ, సున్నం రాయీ, ఇలాంటివి కొని ఇల్లుకట్టడం ఆరంభం చేశారు.

"రోజూ రాత్రిళ్ళు రాజయ్యా బాలమ్మా ఇద్దరూ పునాదులు తవ్వి పోశేవారు. పగలుపనిలోకివెళ్ళి అతను నెలకి యాభై, బాలమ్మ నెలకి ముప్ఫై సంపాయించేవారు. అందులో ఒక ఇరవై రూపాయలతో పొట్ట గడుపుకొని, మిగతా అరవై, ప్రతినెలా ఇంటిమీద పెడుతూండేవారు.

"ఇసకవాళ్ళతో మంచిమాటఆడి, యిసకబళ్ళు కూలిఖర్చులేకుండా రాజయ్య తోలిపోసేవాడు. ఒక అర్ధరూపాయి తక్కువవుతుందని, రాయి అంతా సంచు మొగదల్నించి, రాత్రిళ్లు రాజయ్యా. బాలమ్మా మోసేవాళ్లు

"యిలా ఇల్లుసగం అయేవేళకి వాళ్లదగ్గరవున్నడబ్బు అయిపోయింది. ఇంటిగోడలు సగం లేచాయి. ఇంకా డాబా కడ్డీలూ, తలుపులూ, దర్వాజాలూ బిగించలేదు. దానికి అప్పుచెయ్యడం మొదలుపెట్టారు షావుకారు దగ్గిర. నెలనెలా వచ్చే అరవై రూపాయలూ వేస్తూ. సాధ్యమైనంతవరకూ కూలీ ఖర్చులు తగ్గించుకుంటూవస్తే, ఏడాది అయేవేళకి నాలుగువేల అప్పుతో ఇల్లు పూర్తి అయింది.

"వంటయింట్లో పంపు, బాత్ రూములో పంపు, దొడ్లో పంపు, పడకగది, ముందు హాలు, స్టోర్ రూము, ఇంటినిండా పెద్ద అల్మారలు, ఎలక్

ట్రిసిటీ, యిలా అన్ని హంగుల్తో ఇల్లు తయారయింది. రెండు నెలలపాటు బాలమ్మ, రాజయ్య యితరుల సాయంలేకుండా, యిద్దరూ రాత్రిళ్ళు కూచుని ఇంటికి సున్నాలూ, తలుపులకి రంగులూ అన్నీ పూర్తిచేశారు.

"ఇల్లుపూర్తి అయేవేళకి ఇంటిమీద నాలుగువేలు అప్పువుంది. ఆ అప్పుకూడా యిల్లు తాకట్టుమీదే యిచ్చాడు షావుకారు. షావుకారు రెండు పద్ధతులు చెప్పాడు. మామూలుగా మార్కెట్టులోవున్న రూపాయి వడ్డి ఒక పద్ధతి, రెండోది తాకట్టు వాకట్టు పద్ధతి. ఇందులో వడ్డీస్వల్పం. నాలుగేళ్లకి నాలుగువేల రూపాయల వడ్డీ ఎనిమిదివందలు మాత్రమే అవుతుంది. అంటే ఐనువంతులు మొత్తం నాలుగువేల ఎనిమిదివందలు. ఆరేసి నెలలకి రాజయ్య ఆరువందల రూపాయలు కట్టాలి. ఓసారి కట్టకపోయినా తాకట్టు వాకట్టు అవుతుంది. వ్యవహార జ్ఞానంలేని రాజయ్య తక్కువవడ్డీ పద్ధతే కోరుకున్నాడు. ఇంతకష్టపడి ఇల్లుకట్టిన తను, ఆరేసి నెలలికి ఆరువందలు కట్టలేకపోతానా అనుకున్నాడు.

"రాజయ్య ఇంటిని డెభైఅయిదు రూపాయలకి అద్దెకిచ్చాడు. అద్దె, ఆ యింట్లోవాళ్ళే ప్రతినెలా షావుకారు ఆఫీసులో కడ్తూండేవారు. పన్నులకీ పైనయివ్వాల్సిన 150కీ రాజయ్య, బాలమ్మ ప్రతిపైసా కూడబెట్టి కడుపు మాడ్చుకుని షావుకారుబాకీ చెల్లగడ్తూండేవారు. తిండిఖర్చు కలిసివస్తుంది గదా అని, బాలమ్మ ఈ డాబాలో అద్దెకున్నవారింట్లో పాచిపని, రాజయ్య యీ పక్కసందులో వారింట్లో తోటమాలి పనికీ కుదిరారు. ఇలా ప్రతి దమ్మిడీ కూడబెట్టి అప్పు చెల్లగడుతూండేవారు.

తెల్లారగట్ల మూడింటికి లేచి అన్నం వండుకుని, డాబాయింట్లో పాచిపని చేసి, అన్నం తిని, మళ్ళీ మధ్యాహ్నానికి కాస్త మూటకట్టుకుని, యిద్దరూ పనిలోకి వెళ్లేవారు. సాయంత్రం తిరిగివచ్చాక రాజయ్య తోట పనిలోకి, బాలమ్మ డాబాయింటి పనిలోకి ప్రవేశించేవారు. ఎక్కడైనా కాస్త సున్నంపోతే మళ్ళీ సున్నం రాయటం, తలుపులమీద పిల్లలు సుద్ద ముక్కతో గీస్తే తడిగుడ్డతో తుడవడం, వున్న ఆ కాస్తదొడ్లో మొక్కలు పాతడం, ఇలా రాత్రిళ్లు పదింటిదాకా తాపత్రయ పడేవారు యిద్దరూనూ.

"మొదటి రెండేళ్ళూ షావుకారు బాకీ సునాయాసంగా తీర్చేశారు. ఐదోవాయిదా ఆరువందలు కూడా కట్టేశారు. ఇంకొక్క మూడు వాయి

డాలు చెల్లగడితే ఇల్లు తమస్వంతం అవుతుంది, ఆ తర్వాత సుఖపడవచ్చు— అని కలలు కనేవారు. ఒకనాడు గోడ్డుబాగుచేస్తున్న కూలి పక్కన నిల్చున్న రాజయ్య కాలిమీద పొరబాటున రాతిదిమ్మ వేశాడట. ఆ దెబ్బ నరానికి తగిలిందేమో, కాలుబాగా వాచింది పాపం! ఆ దెబ్బదెబ్బ మూడు నెలలు మంచం దిగలేదు రాజయ్య. రాజయ్య వుపచారంతో, మందుమాకులు తేవడంతో బాలమ్మ కూలిపని మానుకోవలసి వచ్చింది. అలాంటప్పుడే యింట్లో వున్నవారికి బదిలీ అవడంతో, ఇల్లు రెండు నెలలపాటు ఖాళీగా వుంది. ఏమయితేనేం, అన్నీ వుప్పెనలా వచ్చిపడ్డాయి రాజయ్యమీద. ఆరో వాయిదా గడువునాటికి చెల్లించలేకపోయాడు. ఆ అదనుకోసమే ఎదురు చూస్తున్న షావుకారు, పదిహేనురోజుల నోటీసుయిచ్చి యిల్లుకాస్తా గుటుక్కున మింగి, పారమార్థికంగా రాజయ్యకి పన్నెండు వందల రూపాయలు ఇచ్చాడు.

“రాజయ్య గొల్లున ఏడ్చాడు. బాలమ్మ నెత్తీనోరూ బాదుకుంది! బ్రతిమాలింది! తిట్టింది. రాజయ్య రాసియిచ్చిన పత్రం షావుకారు పదిమందికీ చూపించాడు. ‘షావుకారు మంచివాడు కాబట్టే, ఆ పన్నెండు వందలైనా ఇచ్చాడని’ అన్నారు ఆ పత్రం చూసిన పదిమందీనూ.

కాని రాజయ్య హృదయంలోని అగ్నిహోత్రం ఎవరికి అర్థమవుతుంది? ప్రతి ఇటుకా, ప్రతి మేకూ తను ఏరి, అమర్చికట్టిన ఇల్లు. పద్దెనిమిది వందల తక్కువయి చెయ్యిజారిపోయింది. ఇదేనా న్యాయం! ఆ పన్నెండు వందలూ పెట్టి వాళ్ళు పూరిల్లు, మనడాబా ఎదురుగుండావున్న పూరిల్లు కొనుక్కున్నారు. మళ్ళా రాజయ్య మేస్త్రీపనికి వెళ్ళలేదు. ఇద్దరూ కూలిపనిచేస్తూ చెరిముప్పై సంపాయించుకుంటున్నారు. రాజయ యీ డాబానీ, యీ ప్రదేశాన్నీ వదిలి వెళ్ళలేదు. యీ డాబా తనదికాదని అతనికి తెలుసు. ఈ యింట్లో వాళ్ళని మేకుకొట్టవద్దని అడ్డుపెట్టే అధికారం తనకు లేదని రాజయ్యకు తెలుసు. అయినప్పటికీ గోడలో మేకు కొడుతూంటే అతని ప్రాణం గిలగిల్లాడుతుంది. రాజయ్య ఆత్మ ఈ ఇంటికీ, పరిసరాలకూ అంకితమైపోయింది.

"బయట మనుషులు వద్దని, బయటవారికంటే తక్కువ కూలికి, రాజయ్య బాలమ్మలు సున్నం వేశారు యీ ఇంటికి, మొన్న దసరా పండగలకి. బయట మనుషులు జాగ్రత్తగా వెయ్యరట. అందుకని నన్ను బతిమిలాడుకుని వాళ్ళే సున్నం వేశారు ఈ ఇంటికి.

"ప్రతి రెండో తారీఖున 'అద్దె కట్టారా?' అని విధిగా అడుగుతాడు రాజయ్య తనజీతం అడగనే అడగడు. కాని షావుకారుకిపోయే అద్దె అజ కావాలి రాజయ్యకు. ఒక్కొక్కప్పుడు ఇంటిమీద అతని ఆపేక్షచూస్తే విసుగు కలుగుతుంది. కాని దీనంగా, ఆత్రంగా 'పైసలు కడిగితివా?' అని అడిగే రాజయ్యమీద ఎలా కోప్పడను?

"వాళ్ల రక్తమాంసాలు పీల్చిన యీ ఇంటిమీద వాళ్ళకున్న అభిమానం, అనురాగం చూస్తే నాకేదో బాధగా వుంటుంది. వీధివాకిలి చూడు, అద్దంలా ఎలా అలుకుతుందో బాలమ్మ? జీవితంలో వారికి ఏ ఆశా లేదు కదా! ఆ పూరికొంప తప్ప వారికి మరే ఆస్తీలేదు ఈ ప్రపంచంలో — కలలుకన్న యీ డాబా వారికి కాకుండా ఐపోయింది. కాని ఆ డాబా నీడలోనైనా వాళ్లిద్దరూ జీవితాంతంవరకూ వుండగలిగితే, పాపం! ప్రతి బ్రతుకులోనూ ఎంత అగాధం.

"మేకుకొడితే నీకేం!—'వెధవ గ్రామఫోనూ, నువ్వూనూ'—అని రాజయ్యని చీదరించుకుంటే, అతని మనసెంత గాయపడుతుంది! ఈ డాబా నీడా, ఆ గ్రామఫోను పాటా అవేగా వారికి మిగిలింది!"

బావగారింక మాట్లాడలేకపోయారు. నాకు కన్నీళ్ళు తిరిగాయి. రాజయ్యా-బాలమ్మలు నిర్భాగ్యులు. వారి జీవితంలో 'బర్సాత్' లేదు; గ్రామఫోను పాటలోనే వుంది ఆ 'బర్సాత్.'

ఇది కథ అనుకొంటున్నారా? కాదు సుమండీ! నిజం. ఖైరతాబాద్ స్టేషన్లో దిగి, ఆలిండియా రేడియో స్టేషనువున్న రోడ్డమ్మటే నడిచి, మూడో గల్లీలోకి తిరిగితే, యీనాటికూడా సాయంత్రంవేళ 'ఆయి బర్సాత్ హే' పాటా, బాలమ్మ తిట్లూ మీకు వినపడకపోవు. నా మాటమీద నమ్మకం లేకపోతే, ఒకసారి వెళ్ళి చూసిరండి డాబాయింటిని.